

Piyano Konçertosu No.5, Mi bemol Majör Op.73 (İmparator)

* Allegro * Adagio un poco mosso * Rondo. Allegro

Beethoven için anahtar işaretleri, bugün pek farkında olmadığımız sembolik anlamlar taşıyordu. Sözelimi Do minör, yüksek bir trajedi ve drama anahtarıken; Mi bemol majör, Eroica Senfoni'sinde sağırılık yüzünden prömierini kendisinin gerçekleştiremediği beş piyano ve orkestra çalışmasından biri olan bu konçertoda olduğu gibi, daha çok kahramanlık çağrışımlı bir anahtardır. Bu nedenle Beethoven partiyona, yorumcuların bunlara sadık kalmalarını açıkça belirterek kendi kadanslarını ekliyordu. Bu eserde de bu özellik, solo piyanonun eseri onaylayıcı bir ışığı içinde sunuşuyla ön plana çıkarılmıştır. Eserdeki bu onaylama duygusu ve güçlü bir askeri esinti ona – haksız yere – “İmparator” adının takılmasına neden olmuştur. o zamanlar Fransa ve Avusturya arasında savaş sürmekteydi ve Beethoven, Napolyon taraftarı olmaktan çok, tamamen ona karşıt bir duruş sergilemekteydi.

Beethoven'in sonuncu piyano konçertosu, Fransız işgali altındaki Viyana'da, 1809 yılında tamamlanmıştır. Fransızlar kenti kuşattıklarında bombardımandan, yıkıntılardan, askerlerden, davul seslerinden yaşamın altüst olduğunu defterine not eden Beethoven, kardeşi Karl'ın bodrumuna sığınmıştı. İşgal sürerken bir Fransız

subayına “Eğer general olsaydım ve kontrpuandan anladığım kadar strateji bilseydim, canınıza okurdum” diye bağırın bestecinin Haydn'ın öldüğü günlerde yazdığı konçerto gerçek bir başyapıt olarak kabul edilir.

Beethoven temaların zenginliğinde, serim (exposition) ve geliştirimde (developpement), o zamana kadar sonatlarında kullandığı özellikleri olağanüstü genişleterek, eserini güç ve enerji taşıyan bir piyano-orkestra senfonisi biçiminde işlemiştir. Orkestra yalnızca, parlak piyano partisine eşlikle yetinmez, temaların karakterini belirleyerek, anlatım gücüne önemli katkıda bulunur. Böylece XIX. yüzyılın ilk modern virtüöz konçertosunun soylu örneği gerçekleşmiştir.

Beethoven'in, Viyana'yı işgalden önce terkeden hamisi Arşidük Rudolph'a ithaf ettiği ve sağırlığı nedeniyle yorumlayamadığı konçerto ilk kez, eseri basan Breitkopf-Haertel yayınevinin bulunduğu Leipzig'de, 28 Kasım 1811'de Alman besteci, Thomas Kilisesi orgcusu ve piyanist Friedrich Schneider (1786-1853) ve Johann Philipp Christian Schulz yönetimindeki Gewandhaus Orkestrası tarafından seslendirildi. İlk çalışmada büyük başarı kazanan konçerto, bir yıl sonra Viyana yorumunda ise hiç beğenilmedi. Konserde – bugün unutulmuş – çağdaş

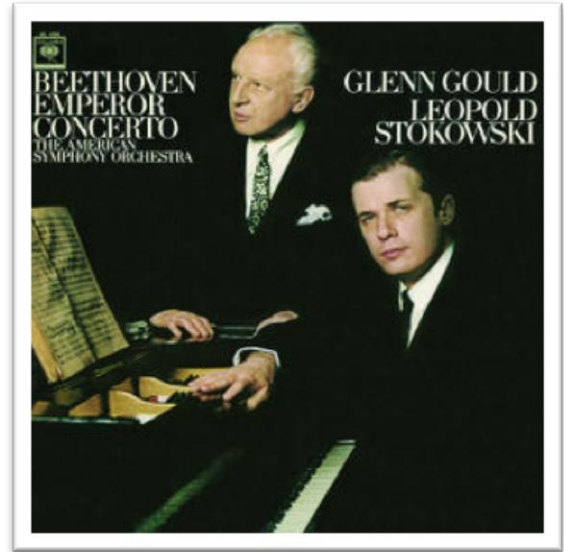
bestecilerin eserleri (Mayr'ın Adalasia ed Aleramo'sundan sahne ve arya, Guglielmi'nin Debora e Sisera'sından arya, Mayseder'in Aline'sinden marş üzerine keman için varyasyonlar) yanında Raphael'in Seba Melikesi, Poussin'in "Ester, Kral Ahasuerus'un önünde bayılıyor" ve "Troyes'in Haman'ın Tevkifi" adlı tablolarını canlandıran bir çeşit gösteri de yer alıyordu. Beethoven'in öğrencisi Karl Czerny'nin çaldığı konçerto, bu karışık ortamda – bestecinin dehası kabul edilmekle beraber – kaynadı gitti. Konçerto aydınlara sesleniyordu; 20 dakikayı, diğer iki bölümün süresini de aşan ilk bölüm çok uzundu. Çok güç olan ve doğaçlama çalınıyormuş izlenimi veren piyano partisi – özgürce sunulmasına karşın – orkestrayla ilk dinlenişte bir iç bağla örülmüştü; melodiler, vasat dinleyiciler için karanlıkta kalıyordu. Aslında konseri "İyi ve Faydalı Teşvik Eden Soylu Hanımlar Derneği" organize etmiş, giriş davetiyeleri sattıkları yardımseverlerle birlikte oturmuşlardı...

12 Şubat 1812'deki ilk Viyana yorumunda, işgalci Napolyon ordusu askerlerinin de bulunduğu Kaertnertor Tiyatrosu'nda, ilk bölümün görkemli akorlarıyla şaşkınlıkla ayağa fırlayan bir Fransızın "Yaşasın İmparator!" diye bağırdığı anlatılır. Ancak temaların cesur tınılı ve zaferi yansıtan havada oluşu, Eroica Senfonisi ile aynı tonalitede yazılması, olağanüstü mimari bir bütünlük gösteren görkemli yapısı nedeniyle Beethoven'in hiç düşünmediği "İmparator" adı yaygınlaşmış, özellikle Anglo-Saksan ülkelerinde – günümüzde bile – kullanılagelmiştir.

4/4'lük ölçüde, Mi bemol Majör tonda ve çabuk (Allegro) tempodaki 1. bölüm tüm orkestranın, tonailtenin belli başlı armonisini belirleyen üç kesin akorundan destek alan piyanonun, sanki doğaçtan çalınıyormuş gibi kadans benzeri akıcı ve parlak arpejlerle bu akorların arasını örüşüyle başlar. Beethoven'in en ilginç buluşlarından biri olan ve on mezür süren bu etkili ve alışılmamış girişi, orkestranın kahramanlık yansıtan ilk

temayı canlı sunuşunu izler. İkinci tema, bir matem marşı gibi, gizemli ve yavaş başlamasına karşın, tekrarında güçlenir, parlaklaşır, sonraki iki varyasyon savaşı bir karakter kazanır. Orkestranın canlı ve neşeli gelişimi, temanın her kez değişik biçimde duyurulduğu, piyanonun daima etkili olan figürleri ve alışılmış triller yerine teknik güçlüğü arttıran çift el kromatik kadanslarla da katılımı bölümü ilginçleştirir. Sondaki zirvede ise orkestra ile piyano güçlü bir savaşıma girer. Kornoların sakinleştirici yankısına karşın, bölüm canlı şekilde sona erer.

2. bölüm yine 4/4'lük ölçüde, Si minör tonda, ağır ama biraz canlı (Adagio un poco mosso) tempoda başlar. Lirik yapısıyla ilkinin karşıt bir hava oluşturur. Ancak kendi içinde güçlü kontrastlardan uzak kalır. Sürdünli yaylı çalgıların hemen sunduğu hüzünlü ezgi, dini bir koralı anımsatır. Piyano buna, Chopin'i anımsatan duygulu biçimde yanıt verir.

Piyanonun önceden gelişini sezdirmediği, sonra da ani ve canlı bir atakla (attacca) ara vermeden girdiği 3. bölüm Rondo 6/8'lik ölçüde, Mi bemol majör tonda, çabuk (Allegro) tempoda bir sonat biçiminde kurulmuştur. Canlı duyurulan ana temadan sonra, lirik bir yan tema belirir. Türlü Majör tonlarda dolaşarak genişletilen geliştirilme ise yalnızca ana tema değerlendirilir.

Piyanonun uzun triline tekrar (reprise) bölmesi izler. Son bölme (Coda) ise parlak ve hızlı dans temposunu daha da güçlendirir; halk müziğini anımsatan bir neşeye, Beethoven'in en coşkulu sayfalarından birini finale ulaştırır.

(Süre 40')

Arthur Rubinstein and the Jerusalem Symphony Orchestra play Beethoven's Piano Concerto no. 5. pt. I

<http://www.youtube.com/watch?v=AuxTwpXQsSw>

Arthur Rubinstein and the Jerusalem Symphony Orchestra play Beethoven's Piano Concerto no. 5. part 2

<http://www.youtube.com/watch?v=M8NN3wXrkUI>

Arthur Rubinstein and the Jerusalem Symphony Orchestra play Beethoven's Piano Concerto no. 5. pt. 3

<http://www.youtube.com/watch?v=H4t8DfiqWYg>

Arthur Rubinstein - Beethoven Piano Concerto No. 5 'Emperor' in E-flat major, I

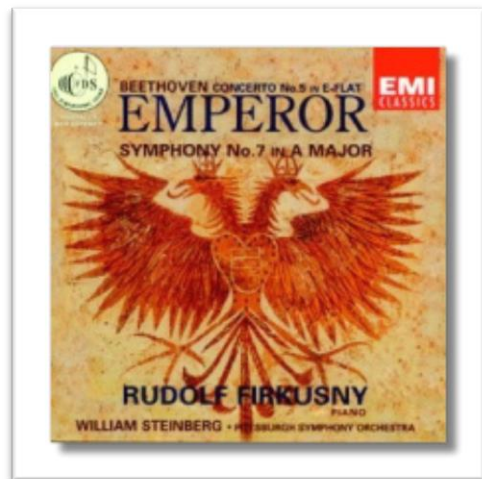
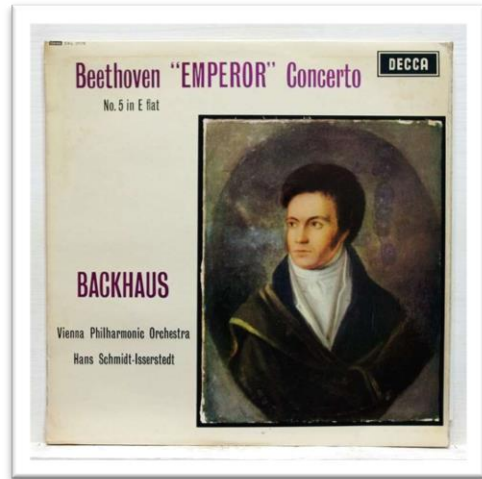
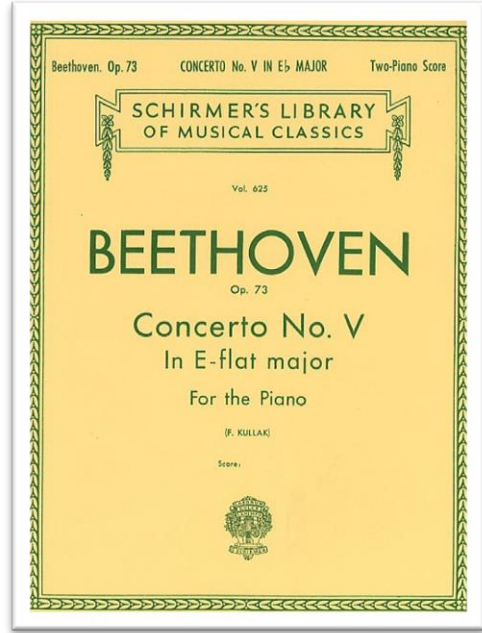
<http://www.youtube.com/watch?v=t-NiqfGd8ZA>

Arthur Rubinstein - Beethoven Piano Concerto No. 5 'Emperor' in E-flat major, II

http://www.youtube.com/watch?v=A3ngPRz_YNo

Arthur Rubinstein - Beethoven Piano Concerto No. 5 'Emperor' in E-flat major, III

<http://www.youtube.com/watch?v=cjmnqbnDn0M>

Kazım ÇAPACI